

Nagy Barna Krisztina

KARTELLKÉRDÉS A SZINDIKÁTUSI SZERZŐDÉS RELÁCIÓJÁBAN¹

Cartel-Question Regarding the Syndicate Agreement

Dr. Nagy Barna Krisztina, egyetemi tanársegéd, másodéves doktorandusz hallgató, munkatárs, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Államtudományi és Közigazgatási Kar Civilisztikai Intézet, NKE ÁKK Doktori Iskola; NKE Államkutatási és Fejlesztési Intézet; Nagy.Barna.Krisztina@uni-nke.hu

A köz- és a magánjog határterületét képező jogterületeken, nevezetesen a verseny- és közbeszerzési jogban is az elmúlt években számos olyan ügyről hallhattunk, ahol a gazdasági szereplők összejártsága vagy megállapodása a verseny tisztaságát sértette, avagy veszélyeztette. A tanulmány célja ezeknek a megállapodásoknak és összejártságoknak pusztán a szindikátusi szerződés mint sajátos kooperációs kontraktus szempontjából történő bemutatása. Ennek keretében a vonatkozó szakirodalom, a jogszabályok, valamint a Gazdasági Versenyhivatal döntéseinek a feldolgozására törekszem, és az így tett megállapításaim szintetizálom jelen tanulmány keretében. Ami az eredményt és a levont konklúziót illeti, úgy gondolom, hogy a kartellezés egy olyan jelenség, amit teljes egészében megszüntetni nem lehet. Törvényi előírásokkal megtiltható, de nem kizárt annak lehetősége, hogy – bár titokban, de – továbbra is fennmaradjon.

KULCSSZAVAK:

alkalmi egyesülés, atipikus szerződés, integritási megállapodás, konzorcium, közös ajánlattétel, megállapodás, összejártság

In the fields between public and private laws, like in competition law and procurement law, there have been many cases in the past few years, where the collaboration or agreement of companies affected fair competition. The main purpose of this paper is to demonstrate

¹ A tanulmány a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Államtudományi és Közigazgatási Karán a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15. A jó kormányzást megalapozó közszolgálat-fejlesztés című projekt keretében készült. A szerző ezúton is köszöni Lehoczki Zóra Zsófia doktorandusz hallgató anyaggyűjtésben végzett munkáját.

the collaborations and agreements of companies, which have a big impact on fair competition, regarding the syndicate agreement, like a unique cooperation agreement. In this context first I would like to examine the legal literature, the statutory instruments in force and the resolutions of The Office of Economic Competition. Then I would like to synthesize my statements in this paper. I conclude that cartels cannot be eliminated entirely. We can make them illegal, but we cannot exclude the possibility they are established in secret.

KEYWORDS:

atypical contracts, integrity agreement, consortium, joint bidding, agreement, collusion

1. BEVEZETÉS

A tanulmány célja, hogy átfogó képet adjon a versenyjogban előforduló, a verseny tisztaságát sértő olyan magatartásokról, amelyek esetében a szerződéses kapcsolatoknak, tipikusan a szindikátusi szerződésnek is relevanciája lehet. Tehát a tanulmány, azon túl, hogy a vonatkozó versenyjogi előírásokat és joggyakorlatot bemutatja, a szindikátusi szerződésre fókuszál. Ennek keretében a szerződéstípus jogtörténeti előzményeit mutatom be, majd a hatályos jogszabályi környezetet alapul véve, a közjog és magánjog határterületét képező versenyjogi aspektusok vizsgálatát szemléltetem, és a közbeszerzési joggal való kapcsolódási pontok mentén igyekszem bemutatni ezen szerződéstípus sajátosságait. A Gazdasági Versenyhivatal joggyakorlatának elemzése során pusztán a verseny- és közbeszerzési jog kapcsolódási pontját képező, és a szindikátusi szerződés szempontjából relevanciával bíró döntéseket dolgozom fel. Ennek menete nem példálózó jelleggel egy-egy tényállás és a megállapított jogsértés bemutatása – ugyanis erre vonatkozóan találunk forrásokat a szakirodalomban –, hanem a jogsértések lehetséges eseteinek feltérképezésével valamennyi, a témában releváns versenyhivatali döntést kategorizálok, átfogó képet adva ezáltal a közbeszerzési jogban megvalósuló olyan versenysértésekről, melyeknek a szindikátusi szerződés szempontjából relevanciája lehet.

2. A SZINDIKÁTUSI SZERZŐDÉS JOGTÖRTÉNETI ELŐZMÉNYEI

2.1. Szindikátus a kereskedelmi jogban

Az 1800-as évek második fele mint vizsgált időszak legfőbb kereskedelmi jogi jogforrása az 1875. évi XXXVII. törvénycikk, a kereskedelmi törvény² volt. A törvény első részében a kereskedőkre és a kereskedelmi társaságokra, második részében a kereskedelmi ügyletekre vonatkozóan tartalmazott szabályokat azzal a megkötéssel, hogy amennyiben kereskedelmi ügyekben a Kt. rendelkezést nem tartalmaz, akkor a kereskedelmi szokások, ennek hiányában pedig a magánjog szabályai irányadóak.³ A kereskedelmi társaságok közül a közkereseti társaságot, a betéti társaságot, a részvénytársaságot és a szövetkezetet szabályozta a Kt., és valamely kereskedelmi társaság alapításához társasági szerződésre volt szükség, valamint az alapítás tényét a társaság székhelye szerint illetékes törvényszék felé be kellett jelenteni a cégjegyzékbe történő felvétel okán. A törvény értelmében a kereskedelmi társaságok cégnevük alatt jogokat szerezhettek és kötelezettséget vállalhattak, ingatlan javakra tulajdont és egyéb jogokat szerezhettek, valamint perelhettek és perelhetők voltak,⁴ csakúgy, mint a ma hatályos gazdasági társaságok. Azonban a Kt. azokat az alkalmi egyesüléseket, amelyek közös haszonra vagy veszteségre, egy vagy több kereskedelmi

² A továbbiakban: Kt.

³ Kt. 1. §

⁴ Kt. 63. §

ügylet tekintetében keletkeztek, nem ismerte el kereskedelmi társaságként.⁵ Ugyanis a kereskedelmi társaságok „kereskedelmi ügyletekkel iparszerűleg vagy mint a részvény-társaságok és szövetkezetek más ügyletekkel is, de mindenestre állandóan foglalkoznak, oly egyesülés különbözik, mely csak egy vagy több ügylet tekintetében keletkezik, és mely közönségesen alkalmi társaságnak neveztetik [...]”.⁶ Tehát a legnagyobb különbség a kereskedelmi társaságok és az alkalmi egyesülések között az volt, hogy míg a kereskedelmi társaság huzamosabb létre szervezett jogalany, amely jogi személyiséggel bír, továbbá cégneve és székhelye is van, saját (elkülönült) vagyonnal rendelkezik, és az alapítókat az alapítás-kor bejelentési kötelezettség terheli, valamint a tagi felelősség is speciálisan alakul az egyes társasági formáknál, amiről a Kt. külön rendelkezik, mindez az alkalmi egyesülésről nem mondható el. Ezek rövidebb időre szervezett kooperációk, amelyek egy vagy kisebb számú ügylet⁷ lebonyolítására szerveződnek,⁸ a jövőben kötendő ügyletek tekintetében vagy akár feltételeken is keletkezhetnek,⁹ sem székhelye, cégneve, saját vagyona nincs, állandó viszonyt (szervezet) nem létesítenek,¹⁰ alapítására nézve speciális bejelentési kötelezettség nincs, és írásbeli szerződés sem szükséges, egymás közötti jogviszonyaikban az a szerződés az irányadó, amely az alkalmi egyesülést létrehozta,¹¹ a tagi felelősség egyetemleges, harmadik személyek irányában mint társaság nem szerepelnek.¹² Az ilyen egyesüléseket Apáthy István a *consortium* és *syndicatus* megnevezéssel illeti,¹³ Nagy Ferenc azonban leszögezi, hogy a *consortium* kifejezést más alkalmi egyesülésre is használják, és a *syndicatus* alatt néha egészen mást értenek (főként más európai és tengeren túli országokban).¹⁴ Azonban az olyan egyesülés, melynél a tagok sem közös hasznot nem kapnak, sem közös veszteségben nem részesülnek, alkalmi egyesülésnek nem tekinthető.¹⁵

⁵ Kt. 62. §

⁶ SCHNIERER Gyula: *A kereskedelmi törvény magyarázata*, Franklin Társulat, Budapest, 1876, 6.

⁷ Az ügylet tárgya lehet például az, ha „többen összebeszélnek, hogy felhasználva az alacsony gabonaárakat, valakitől nagyobb mennyiségű gabonát vásároljanak, hogy azt később nyereséggel eladják.” NAGY Ferenc: *A magyar kereskedelmi jog kézikönyve, különös tekintettel a bírói gyakorlatra és a külföldi törvényhozásokra*, Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Rt., Budapest, 1904, 228.

⁸ „Céljük a szándékolt vállalatot megalapítani, illetve a kérdéses papírok kibocsátását biztosítani olyképen, hogy a syndikátus a kibocsátott értékpapírokat vagy azoknak egy részét meghatározott árfolyam mellett átveszi s azokat nagyobb árfolyam mellett eladni törekszik.” NAGY Ferenc: *A magyar kereskedelmi jog kézikönyve, különös tekintettel a magyar bírói gyakorlatra*, Athenaeum R. Társulat, Budapest, 1884, 156–157.

⁹ APÁTHY István: *Kereskedelmi jog. Tekintettel a nevezetesebb európai törvényekre*, Eggenberg-féle Könyvkereskedés, Budapest, 1886, 150.

¹⁰ *Uo.*, 150.

¹¹ *Uo.*, 151.

¹² *Uo.*, 150.

¹³ Hasonlóan: NAGY Ferenc: *i. m.*, 156. „Az ilyen alkalmi egyesülések konzorciumoknak vagy syndikátusoknak neveztetnek.” KUNCZ Ödön: *A magyar kereskedelmi jog és váltójog tankönyve*, Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, Budapest, 1938, 121.

¹⁴ NAGY: *i. m.*, 1904, 229.

¹⁵ Semmitőszék 1879. évi 12675. számú határozata, Döntvénytár, XXIII. k., 62. l.

2.2. A szindikátust érintő versenyjogi kitekintés

Ahogy a kereskedelmi jogi alpontra kifejtettem, kereskedelmi társaság csak a Kt.-ben meghatározott társasági formában volt alapítható. Azonban igen gyakori volt a felek rövid idejű, alkalmi együttműködése, mely együttműködéseket a Kt.-ben – bár csak egy szakasz erejéig – szabályozták alkalmi egyesülés néven. Azonban az egy szakaszban való szabályozás ellenére nem alárendelt szerepet tölthettek be a gyakorlatban, ugyanis gyakrabban fordultak elő, mint a kereskedelmi társaságok, aminek oka abban keresendő, hogy az állandó üzlet nem mindig forgott fenn, illetve igen nehézkes volt a különböző vagyoni érdekeket folyamatosan egymáshoz igazítani; erre tekintettel sokkal kedvezőbb volt alkalmi jelleggel egyesülni, a befektetett tőkét rövidebb időre lekötöni, és az ügyletet biztos és nagy összegű nyereséggel zárni.¹⁶ Ez a szabályozási környezet megfelelő alapot teremtett arra, hogy a felek magánjogi szerződéssel rövid időre kereskedelmi szövetségre¹⁷ lépjenek egymással, majd ezen alkalmi jellegű együttműködésüket fejlesszék tovább a ma kartellként ismert és nevezett együttműködésekig, és az akkor még jogszabály által nem védett szabad verseny kárára kartellezenek. Az első versenyjogi jogszabály Magyarországon az 1923. évi V. törvénycikk a tisztességtelen versenyről, majd az 1931. évi XX. törvénycikk a gazdasági versenyt szabályozó megállapodásokról, ezt megelőzően jogszabály szintjén csak a Kt. rendelkezései voltak alkalmazhatók a kartellre, speciális szabályokat csak a fent nevezettek adtak. Amíg a jogalkotás ezen fázisa nem érkezett el, igen ellentmondásos volt a kartellezés megítélése, hol pozitív, hol negatív színben tüntették fel.¹⁸ Egy bizonyos volt, hogy ez a fajta megállapodás olyan jogi helyzetet teremtett, amely sürgető megoldást igényelt. Ennek eredménye a tisztességtelen versenyről és a gazdasági versenyt szabályozó megállapodásokról szóló törvények megalkotása volt. Ez a szindikátusi szerződés szempontjából annyiban bír relevanciával, hogy a szindikátus és a kartell szavakat egymással rokonnak tartották, valamint a szindikátust magával a kartellel azonosították.¹⁹ Ha a kartellt mint fogalmat vizsgáljuk, a következőképp tudjuk körülírni, és a tanulmányban ezt a fogalmi meghatározást tartom kiindulásom alapjának: „*szerződésen alapuló egyesülés, mely a benne részes önálló gazdasági alanyoknak magán kezdeményezéséből, szabad önelhatározásukból keletkezik, [...] ahol érvényesül a szerződési szabadság az egyesülési szabadság alakjában*”.²⁰ A kartellek Mandelló szerint csak a vállalkozások közötti együttes eljárásokat jelentik, tehát tagjai csak vállalkozások lehetnek, azaz a többes szám használatából arra következtethetünk, hogy kartell létesítéséhez legalább két működő vállalkozás kooperációja volt szükséges. Ez a kooperáció határozott alakban kellett hogy testet öltjön, ami azt jelenti,

¹⁶ NAGY: *i. m.*, 1904, 229., KUNCZ: *i. m.*, 121.

¹⁷ KOHN (PAP) Dávid: Kartellek és ringek, *Közgazdasági Szemle*, 19(1895), 624.

¹⁸ Például a Kt. 179. §-a közgyűlési hatáskörbe utalta az olyan kartellszerződések megkötéséről való döntést, amely szerződések a társaság hasznára válhatnak.

¹⁹ MANDELLÓ Gyula: Az ipari kartellekről I., *Budapesti Szemle*, 1890/164, 221.; KOHN (PAP) D.: *i. m.*, 621., RÁTH Zoltán: *Emlékirat a kartellekről*, Pátria, Budapest, 1900, 21.

²⁰ RÁCZ Lajos: *A kartellek és szabályozásuk*, Politzer Zs. és Fia Bizománya, Budapest, 1905.

hogy valamilyen jogszabály által elismert jogi formában működhetett. Ez például a Kt. által kereskedelmi társaságnak el nem ismert alkalmi egyesülés²¹ vagy szövetkezet lehetett.²² Kohn ezt azzal egészíti ki, hogy amennyiben alkalmi egyesülésként kívánnak a felek együttműködni, szerződést kell kötniük, amely szerződés fogja létrehozni azt a keretet, amely a részes feleket hozzásegíti céljuk eléréséhez. A szerződés határozott és határozatlan időre szóló együttműködést is létrehozhat, sőt mi több, ennek hatása a jogutódokra is kiterjedhet.²³ És mondhatnánk, hogy itt körbe is értünk, ugyanis a Kt. szerinti alkalmi egyesülést ugyancsak a szindikátus elnevezéssel illetve a korabeli szakirodalom, csakúgy, mint az alkalmi jelleggel és meghatározott céllal létrejött kartelleket. Ez alapján igazolható az az állítás, miszerint a kartell és szindikátus szavak rokon értelműek és egymással azonosíthatóak. A szerződéses kapcsolat okán fontos kihangsúlyozni, hogy a kartell tagjai jogilag továbbra is önállóak maradnak.²⁴ A kartell további ismértve Mandelló szerint, hogy meghatározott cél elérése érdekében jön létre, mely cél a befolyás gyakorlása, a monopólium megteremtése. A kartell célját „a vállalkozói nyereség biztosításában és növelésében találjuk meg. A kartellek célja a verseny korlátozása, tökéletesebb alakjaiban a verseny kizárása. S mivel a tudomány nyelvén azt az állapotot, ahol verseny nincs, röviden monopolnak nevezzük: a kartellt más szóval monopolra törekvő köteléknek, célját monopolalkotásnak nevezhetjük.”²⁵ Ez az elgondolás a kor szabad versenyhez fűzött elképzeléseivel nyilvánvaló ellentétben áll, ami azt indukálja, hogy a kartelleket – vagy ha úgy tetszik a szindikátusokat – létrehozó megállapodások és maga a szerződés által létrehozott kooperáció is titkosak voltak, az abban résztvevők a kooperálás tényét mindinkább elrejtteni törekedtek a nyilvánosság elől.²⁶ Kohn tovább bizellálja az eddigieket, és a kötelmi jellegű kapcsolat

²¹ Az alkalmi egyesülés és a kartell azonosítása kapcsán meg kell említeni azt az álláspontot, amelyet RÁTH Z. már idézett művének 8. oldalán képvisel, miszerint a két kategória egymással nem azonosítható, mert az alkalmi egyesülés csak a Kt. szerinti kereskedelmi ügyletre szervezhető, míg a kartell teljesen más célokat szolgál. A magam részéről ezt az álláspontot nem osztom, és a vizsgálódásaim során alaptételként nem kezelem, ugyanis ha a felek a gabona alacsony árát kihasználva abból nagy mennyiséget felvásárolnak, abból a célból, hogy azt drágábban, maguknak nyereséget szerezve eladják, az alkalmi egyesülés és a szabad verseny esetkörtét is érintő tevékenységgel állunk szemben.

²² A szövetkezeti formához annyi megjegyzést tennék, hogy nem a legszerencsésebb típus egy olyan együttműködéshez, melynek jogszerűsége megkérdőjelezhető. Ez az érvelés azzal támasztható alá, hogy a szövetkezet a Kt. által ismert kereskedelmi társasági forma, ami azt a kötelezettséget vonja maga után, hogy a szövetkezetet létrehozó felek kötelesek társasági szerződést kötni és azt a cégjegyzékben való közzététel véget az illetékes bíróság felé bejelenteni. Ha nyilvánvalóan jogellenes célra irányul a szövetkezet, akkor a bejegyzést megtagadják. Éppen ezért a szövetkezeti formával szemben mindinkább az alkalmi egyesülés mutatkozik előnyösebb típusnak, ugyanis az alkalmi egyesülést pusztán kötelmi együttműködésnek tekinti a Kt. és ennek okán a nyilvánosság teljes egészében kizárható, és a felek szabadon alakíthatják együttműködésüket.

Hogy a szövetkezet és a kartell a jogirodalomban kapcsolatba kerülnek egymással, arra jól rámutat RÁcz L. a már korábban idézett művében: mind a kartell, mind a szövetkezet az azonos érdekállású felek kooperációját jelenti, azonban a szövetkezetek lehetséges versenykorlátozó hatása oly elhanyagolható, hogy az monopóliumhelyzetbe nem hozhatja a szövetkezetet.

²³ KOHN (PAP): *i. m.*, 624.

²⁴ RÁcz: *i. m.*, 28.

²⁵ RÁTH: *i. m.*, 43.

²⁶ MANDELLÓ: *i. m.*, 244; MANDELLÓ Gyula: Az ipari kartellekről II., *Budapesti Szemle*, 1890/165, 443.

szervezetét igyekszik munkájában bemutatni. Rögzíti, hogy a kartellbe bárki beléphetett ingyenesen vagy ellentételezés fejében, és a csatlakozás szabadon történt vagy a közgyűlés jóváhagyásához volt kötve. Merthogy a kartell szervezettel is rendelkezett, ami a közgyűlésből és a bizottságból állt. A bizottság a kartell tagjai által választott kartelltagokból állt, feladatai közé pedig a megállapodás betartásának ellenőrzése tartozott, valamint gondoskodnia kell az abban foglaltak végrehajtásáról, ezen túlmenően pedig a bizottságnak gondoskodnia kellett a kartell vezetéséről. A közgyűlés évenként összeült, és a bizottsággal együttesen a kartell tagjai közötti jogvitákban határozott. Amennyiben az egymással jogvitában álló felek valamelyike a meghozott döntést sérelmesnek találta, választottbíró-sághoz fordulhatott, és a rendes bíróságok alkalmazását mellőzték, tekintettel a kooperáció esetleges jogszabálysértő voltára. Ennél fogva a kötelmi együttműködések ezen formája rejtve maradt, és kevés információval rendelkezik róla a kor embere.²⁷

A versenyjogi kitekintést Nizsalovszky időtálló megállapításával zárnám: „[...] a kartell általában egyik tipikus kötelmi jogviszony képét sem mutatja, illetőleg, hogy azoknak a sorából nem csak egynek képében jelentkezhetik, és ennek következtében minden kartellszerződésre vonatkozólag nem lehetséges a kötelmi jog valamelyik szerződési típusára vonatkozó szabályt uno ictu kiterjeszteni, hanem a törvényhozási szabály csak a kötelmi jognak az általános, minden szerződésre irányadó szabályait fogadhatja el alapul [...]”.²⁸ A fenti megállapítás megszületésének idején a gazdasági versenyt szabályozó megállapodásokra vonatkozó jogszabály hatályba lépett, ami elindította azt a gondolatmenetet, mely szerint a vizsgált kartellmegállapodások a köz- és a magánjog határterületeit képezik, a nevezett jogszabály pedig csak a közjogi aspektusokra koncentrál, a magánjogi jelleget annyiban érinti, hogy a megállapodás tárgyát határozza meg. Erre mutat rá Nizsalovszky fentebb idézett megállapítása, ugyanis az jól szemlélteti, hogy a kartelleket létrehozó megállapodások megítélése a magánjogban nem egyszerű, és komoly vizsgálat tárgyát képezi. Tehát a kartellkérdés továbbra sem tisztázott, de már csak a magánjogban, azonban az idézett megállapítás – jogszabály hiányában is – megoldásként funkcionálhat ezen speciális kooperációt létrehozó megállapodások kapcsán. Véleményem szerint Nizsalovszky hivatkozott gondolatai a szindikátusi szerződés kodifikálására vonatkozó igény megjelenéseként értékelhetők.

2.3. Az 1931. évi XX. törvénycikk

Az 1923. évi V. törvénycikk a tisztességtelen versenyt érintően állapított meg rendelkezéseket, amelyek értelmében üzleti versenyt nem szabad az üzleti tisztességbe vagy általában a jó erkölcsbe ütköző módon folytatni. Amennyiben erre mégis sor kerülne, a jogszabály vegyesen rendeli alkalmazni a magánjogi és közjogi szankciókat egyaránt. Nevezetesen

²⁷ KOHN (PAP): *i. m.*, 627–629.

²⁸ NIZSALOVSZKY Endre: Kartellmagánjog, *Közgazdasági Szemle*, 1942/85, 645.

a magánjogi szankciók körében a sérelmet szenvedett fél a tisztességtelen versenyt folytatótól a kára megtérítését, valamint a jogsértő magatartás abbahagyását követelheti, a közjogi szankciók tekintetében pedig a jogalkotó tételesen rögzíti, mely magatartások képeznek bűncselekményi kategóriát, és azok elkövetése esetére különböző büntetések alkalmazását rendeli. A kartellekről az 1931. évi XX. törvénycikk rendelkezik, amely törvénycikk 1. §-a kimondja, hogy az olyan megállapodás vagy határozat, amely árura vonatkozóan a termelés, a forgalom vagy az áralakulás tekintetében, vagy egyébként a gazdasági versenyt korlátozó vagy a versenyt más módon szabályozó kötelezettséget állapít meg (kartell és más hasonló célú jogviszony), csak úgy érvényes, ha írásba foglalták. Ugyanez áll az eredeti megállapodást vagy határozatot kiegészítő vagy módosító ilyen megállapodásra és határozatra is. A jogalkotó a kartellmegállapodások létesítése tekintetében két alternatívával él, a szerződés és a határozat lehetőségével. Ez alapján és a hivatkozott szakaszhely rendelkezéseit alapul véve a következő megállapításokat tehetjük:

Szerződés esetén a következő ismérveket szükséges kiemelni:

- a kartellmegállapodás alakszerűségi érvényességi kelléke az írásba foglalás,
- a kartellmegállapodás alatt klasszikus szerződéses jogviszonyt értünk,
- a kartellmegállapodás szerződés,
- a kartellmegállapodáshoz ezért legalább két fél kölcsönös és egybehangzó akaratnyilatkozata szükséges,
- a kartellmegállapodás csak írásban érvényes, szóban vagy ráutaló magatartással nem jöhet létre,
- a megállapodás az árura vonatkozik,
- tartalmát tekintve a felek az áru forgalmazása, termelése vagy az ára tekintetében állapodhatnak meg,
- a tartalom tekintetében továbbá a versenyt korlátozó vagy azt más módon befolyásoló kötelezettséget is megállapíthat a felek megállapodása,
- önálló szerződésben állapodhatnak meg a felek, vagy
- más szerződés részeként:
 - már meglévő szerződés módosításával, vagy
 - eredetileg más jellegű, illetve tartalmú szerződés megkötésekor ilyen kitételrel, kikötéssel élnek.

Határozat esetén a következő ismérveket szükséges kiemelni:

- a kartellmegállapodás alakszerűségi érvényességi kelléke az írásba foglalás,
- további érvényességi kelléke, hogy a határozathozatal szabályainak megtartásával az arra jogosultak hozták meg,
- a kartellmegállapodás határozat,
- a kartellmegállapodás csak írásban érvényes, szóban vagy ráutaló magatartással nem jöhet létre,
- a megállapodás az árura vonatkozik,
- tartalmát tekintve a felek az áru forgalmazása, termelése vagy az ára tekintetében állapodhatnak meg,

- a tartalom tekintetében továbbá a versenyt korlátozó vagy azt más módon befolyásoló kötelezettséget is megállapíthat a felek megállapodása,
- a határozatban vagy csak a kérdések valamelyikében állapodnak meg, vagy a
 - más tartalmú határozatot kartelltartalommal is kitöltik.

Határozat alatt a kereskedelmi társaság legfőbb szerve által hozott határozatot kell érteni. A kereskedelmi társaság legfőbb szerve határoz kartell létesítéséről úgy, hogy több kereskedelmi társaság ennek érdekében alkalmi egyesülést hoz létre. A döntés a kereskedelmi társaságok tekintetében határozat, a kartellezés céljára létrehozott alkalmi egyesülés tekintetében a kartellezésre és egyidejűleg a létesítésre irányuló szerződés is. Itt kell megemlíteni Ráth Zoltán álláspontját, amely a következőképp szól: *„Kartell alatt egy-egy termelési szak vállalkozóinak oly szerződéseit értem, amelyek a verseny mérséklésére vagy teljes kizárására irányulnak. Szántsándékkal nem használtam az »egyesülés« kifejezést, mely tán a francia coalition visszhangjaképp hivatalos nyelvünkben is szerepel. Nem használtam azért, mert az egyesülés tételes jogunk – nevezetesen az 1875. évi XXXVII. t.cz.-be foglalt kereskedelmi törvényünk terminológiája szerint valami egészen mást jelent. A 62. §-ban említett alkalmi egyesülések csak meghatározott kereskedelmi ügyletek lebonyolítására irányulhatnak, míg a kartell a résztvevők egész üzletmenete fölött uralkodik. A 179. §-ban említett, a részvénytársaságokra vonatkozó, de a 240. §-ban a szövetkezetekre is kiterjesztett rendelkezéssel a közgyűlés elidegeníthetetlen jogkörébe utalt egyesülés más társasággal nem egyéb, mint fusio, mely a vállalatot mint önálló alanyt megszünteti és felolvastja egy új alanyban.”*²⁹ Vagyis olvasatában az, hogy a kereskedelmi társaságok legfőbb szervei határozatuk keretében kartellezési cézzal egyesülésről határoznak, fúzióként, azaz ma használatos terminusszal élve összefonódásként értékelhető. Álláspontom szerint a fusio és az alkalmi egyesülés lehetősége, illetve intézménye nem mosható össze. Már csak azon egyszerű oknál fogva sem, hogy az alkalmi egyesülés létesítésében nem csak a kereskedelmi társaságok állapodhatnak meg, hanem magánszemélyek is, a fusio tekintetében pedig csak a kereskedelmi társaságok által végrehajtható tevékenységről, illetve döntésről van szó. Abban azonban osztom Ráth álláspontját, miszerint a fusio, vagy másként összefonódás potenciálisan magában hordozza a versenykorlátozás lehetőségét (ahogyan ez a ma hatályos jogunkban is elfogadott).

A gazdasági versenyt szabályozó megállapodásokról szóló törvény 2. §-a előírja, hogy olyan megállapodás vagy határozat esetében, amelyben legalább egy kereskedelmi társaság vagy legalább egy olyan ipari vagy kereskedelmi vállalat vesz részt, amely húsznál több alkalmazottat foglalkoztat, a nyilvántartásba vétel érdekében a magyar királyi közigazdasági miniszterhez be kell nyújtani; erre pedig a megállapodás megkötésétől vagy a határozat meghozatalától számított tizenöt napos határidőt szab a jogalkotó; továbbá előírja, hogy az írásba foglaláson túl további érvényességi kellék a megállapodás vagy a határozat bemutatása. A 7. §-ban pedig akként rendelkezik, hogy ha a megállapodás vagy a határozat a törvénybe, a jó erkölcsbe vagy a közrendbe ütközik, különösen a közigazdaság vagy a közjó érdekét sérti, a magyar királyi közigazdasági miniszter utasítása alapján a magyar

²⁹ RÁTH: *i. m.*, 6.

királyi kincstári jogügyi igazgatóság a Kartellbírósnál³⁰ indított keresettel (közérdekű kereset) kérheti eljárás lefolytatását, amely pénzbírság kiszabásával vagy a létrejött alakulat feloszlásával és a továbbműködéstől való eltiltással szankcionálhatja a felek magatartását.

3. A HATÁLYOS KARTELLTÖRVÉNY ÉS A MEGÁLLAPODÁS

A tanulmány célja nem a kartelljogra vonatkozó joganyag alakulásának bemutatása. E tanulmány keretében pusztán arra vállalkozom – tekintettel a terjedelmi korlátokra is –, hogy a kiindulás alapját képező jogszabályi környezetet hasonlítsam össze a jelenleg hatályossal. Ennek keretében a versenyjogi jogfejlődés lépcsőfokaiként értékelt 1984. évi IV. törvényt és 1990. évi LXXXVI. törvényt nem mutatom be. A tanulmány ezen részét az 1996. évi LVII. törvény, vagyis a jelenleg hatályos versenytörvény alcímében meghatározott szempontból történő bemutatásával folytatom.

3.1. A hatályos versenytörvény

Az anyagi versenyjog két nagy területre osztható, mégpedig a tisztességtelen verseny és a versenykorlátozások jogára. Jelen pont keretén belül a tisztességtelen piaci magatartásról és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény (a továbbiakban: Tpv.) versenykorlátozás jogára vonatkozó rendelkezéseit kívánom görcső alá venni. A tanulmány a versenyjog és azon belül a versenykorlátozó megállapodások európai uniós dimenzióira (jogforrások és bírói gyakorlat) terjedelmi korlátok okán nem tér ki.

Ahogy azt a Tpv.-hez fűzött törvényi indokolás is kiemeli, a vállalkozások közötti gazdasági együttműködés lehetőségét a magyar jog minden további nélkül elismeri. Ezek az együttműködések különböző érdekek mentén szerveződnek, és azt a célt szolgálják, hogy elősegítsék a termelés, illetve az értékesítés összehangolását. Azonban a vállalkozások közötti együttműködések – vagy ahogyan a jogalkotó a Tpv.-ben fogalmaz –, megállapodások nem feltétlenül a termelési és értékesítési folyamatok összehangolását, hanem pusztán a résztvevők önös érdekeit szolgálják, befolyásolva ezáltal a szabad versenyt. A hivatkozott jogszabály 11. § (1) bekezdésében úgy rendelkezik, hogy tilos a vállalkozások közötti megállapodás és összehangolt magatartás, valamint a vállalkozások társulása akkor, ha az a gazdasági verseny megakadályozását, korlátozását vagy torzítását célozza,

³⁰ 8. § A Kartellbírósnak a királyi Kúria körében szervezett külön bíróság, amely elnökön felül két ítélembíróból és két ülnökből álló tanácsban jár el. A Kartellbírósnak elnöke a királyi Kúria elnöke vagy a királyi Kúria elnökének kijelölése alapján a királyi Kúria másodelnöke vagy egyik tanácselnöke. A Kartellbírósnak két tagját a királyi Kúriának a királyi Kúria elnöke által előre kijelölt tanácselnökei és ítélembírói közül az eljáró tanács elnöke hívja be. A Kartellbírósnak ülnöke-tagjait az eljáró tanács elnöke a közül a tíz szakember közül hívja be, akiket a magyar királyi igazságügyminiszter a magyar királyi közgazdasági miniszter által összeállított, legalább 30 szakember nevét tartalmazó jegyzékből háromévenként előre kijelöl.

vagy ilyen hatást fejt vagy fejthet ki; majd a (2) bekezdésben példálózó jelleggel emel ki olyan magatartásokat, amelyek fennforgása esetére a versenykorlátozó hatás megállapítható. Tehát nem a megállapodás ténye, hanem annak esetleges versenykorlátozó hatása ütközik jogszabályba. Fontos kihangsúlyozni, hogy a jogalkotó a kellő gondosság és körültekintés tanúsítása esetére sem tudja kimerítő és taxatív felsorolásban meghatározni azon tényállások körét, amelyek a gazdasági szereplők közötti együttműködések vagy megállapodások során fennforoghatnak. Éppen ezért a 11. § (1) bekezdésben meghatározott generálklauzula és a (2) bekezdésben példálózó jelleggel nevesített tényállások azt a célt szolgálják, hogy amennyiben a gazdasági élet szereplői által tanúsított magatartások valamelyike nem illeszthető be a nevesített tényállások valamelyikébe, a generálklauzulában foglalt tilalom alapján mégis vizsgálat tárgyát képezhesse, és esetlegesen jogkövetkezménnyel legyen sújtható a kifejtett magatartás. Vagyis ez azt jelenti, hogy elsődlegesen annak vizsgálata szükséges, hogy a felek által kifejtett magatartás a nevesített tényállások valamelyikébe illeszthető-e, és amennyiben nem, akkor a generálklauzulát mint szubszidiárius, generális szabályt alkalmazzák.

3.2. A versenykorlátozó megállapodások

A Tpv-t. a megállapodás kifejezést gyűjtőfogalomként³¹ használja, és felöleli az összehangolt magatartás³² esetkörét, valamint a vállalkozások társulása által hozott döntéseket³³ is. „[...] *A kartellmegállapodás esetén jellemzően ritkán foglalják a polgári jogi megállapodás formai követelményeinek megfelelő módon írásba az akarategységüket tükröző megállapodásaikat a megállapodásban részt vevők, ám ez nem lehet akadály a rendelkezésre álló – akár nagyobb részben egy forrásból származó, más bizonyítékokkal azonban megtámasztott – adatok alapján a jogsértés megállapításra kerüljön.*”³⁴ A megállapodás minden esetben egy akarategységet tükröz,³⁵ de ennek az akarategységnek vagy akarategyzségnek nem kell jogilag érvényes formát öltenie,³⁶ fennforgásának bizonyítása elegendő ahhoz,

³¹ SERÁK István: A horizontális kartellek magyar bírósági gyakorlatának rövid áttekintése, *Külgazdaság*, Jogi melléklet, 2016/1–2, 6.; Tpv-t. 11. §-hoz fűzött jogszabályi indokolás

³² Az összehangolt magatartás a vállalkozások közötti olyan együttműködési formaként jelenik meg, amely nem éri el ugyan a megállapodás szintjét, de tudatosan a versenyből fakadó kockázatok csökkentésére irányul. A Gazdasági Versenyhivatal gondozásában megjelent Kommentár a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvényhez, Budapest, 2014, 164., a továbbiakban GVH Kommentár

³³ A döntés tipikusan a legfőbb szerv által hozott határozatot jelenti, de versenyjogilag releváns lehet az ajánlás is vagy az ügyintéző szerv döntése is. A más szervezeti egységekben hozott döntések is relevanciával bírhatnak, de akár egy személy döntése vagy eljárása is a vállalkozások társulásának döntéseként értékelhető. GVH Kommentár, 177.

³⁴ DORKÓ Dalma: Vasútépítő kartell a Kúria ítéletének tükrében, *Versenytükröz*, 2014/2, 70.

³⁵ SERÁK: *i. m.*, 6., ZAVODNYIK József: A kartell versenyjogi megítélése a magyar és közösségi joggyakorlat tükrében, *Gazdaság és Jog*, 2004/6, 4.

³⁶ ZAVODNYIK: *i. m.*, 4., Vj-145/2001.

hogy a felek közötti együttműködés megállapodásként értékelhető legyen. Ez a „szerződéses akarathoz” közel álló akarategység az, ami oly hasonlónak, de nem azonossá teszi a polgári jogi szerződéssel a Tpv-t.-ben meghatározott megállapodást.³⁷ A megállapodás létrejöttéhez legalább két, egymástól független vállalkozás³⁸ akarategysége szükséges. Azaz két fél kölcsönös és egybehangzó nyilatkozata, melynek megnyilvánulási formája mindaddig nem bír jelentőséggel, míg a felek valós szándékát tükrözi,³⁹ tehát szóban, írásban vagy ráutaló magatartással is létrejöhet,⁴⁰ avagy távközlő eszköz útján távollévők között vagy a vállalkozások egyidejű jelenlétében,⁴¹ ugyanis egyoldalú magatartással a Tpv-t. vonatkozó rendelkezése nem sérthető meg, mert annak alapvető feltétele, hogy két vagy több, a 11. §-ban meghatározott feltételeknek megfelelő jogalany között jöjjön létre a versenyt korlátozó, torzító megállapodás vagy összehangolt magatartás.⁴² A megállapodásnak versenyjogi szempontból semmilyen formai követelménynek nem kell megfelelnie,⁴³ még csak a szerződéses kötelezettség erősségét sem kell feltétlenül elérnie.⁴⁴ A felek közös akarata bármilyen formában kifejezhetik,⁴⁵ az írásba öltethet hatályos vagy hatálytalan szerződés formájában, társasági szerződésben vagy a társaság legfőbb szerve által hozott határozatban, egyezségben, szindikátusi⁴⁶ vagy konzorciumi szerződésben,⁴⁷ megvalósulhat gentleman's agreementként, de akár perbeli egyezség is alkalmas lehet a megállapodási minőség megállapításához; nem kell valamilyen releváns kérdésre kiterjednie, és az sem szükséges, hogy valamilyen szankció kapcsolódjon hozzá.⁴⁸ Továbbá irreleváns annak ténye is, hogy a megállapodás már hatályát veszítette vagy sem, érvényes-e vagy sem,⁴⁹ avagy a szerződő felek nem tartották be az abban foglaltakat, ugyanis a felek védekezésül erre a tényre nem hivatkozhatnak,⁵⁰ ezen túl pedig az sem bír jelentőséggel, hogy a felek egy önálló szerződésben vagy más szerződés részeként jelenítik meg⁵¹ versenykorlátozó megállapodásukat.⁵² Elegendő, ha csak a felek érzik a megállapodás fennállását,⁵³ vagy az érintett vállalkozások kölcsönösen kinyilvánították akarataikat valamely piaci

³⁷ DARÁZS Lénárd: A semmisség mint a versenyjogi jogsértések (kartellek és gazdasági erőfölénnyel való visszaélés) esetén alkalmazható polgári jogi jogkövetkezmény. In: Szerk. KISFALUDI András: *Versenyjogi jogsértések – magánjogi jogkövetkezmények*, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2012, 137.

³⁸ GVH Kommentár, 141.

³⁹ GVH Kommentár, 152.

⁴⁰ ZAVODNYIK: *i. m.*, 4.

⁴¹ DARÁZS: *i. m.*, 136.

⁴² EBH2012.G.1.

⁴³ ZAVODNYIK: *i. m.*, 4.

⁴⁴ DARÁZS: *i. m.*, 140.

⁴⁵ ZAVODNYIK: *i. m.*, 4.

⁴⁶ Vj-162/1997/10, Vj-20/2002/14, Vj-25/2002/17

⁴⁷ DARÁZS: *i. m.*, 139.

⁴⁸ ZAVODNYIK: *i. m.*, 5., DARÁZS: *i. m.*, 150., Vj-145/2001, Vj-26/2006

⁴⁹ DARÁZS: *i. m.*, 140.

⁵⁰ ZAVODNYIK: *i. m.*, 5.

⁵¹ DARÁZS: *i. m.*, 140.

⁵² SERÁK: *i. m.*, 6.

⁵³ DARÁZS: *i. m.*, 136.

magatartás tanúsítására.⁵⁴ „Vagyis a megállapodás polgári jogilag a szerződésnél szűkebb abban az értelemben, hogy annak részeként jelentkezik. Versenyjogilag viszont tágabb, mert nem szorítkozik a magánjogilag lényeges körülményekre, hanem a vállalkozások közötti minden akarategységet felölel. A megállapodás tehát önálló kartelljogi kategória.”⁵⁵

3.3. A szindikátusi szerződés mint megállapodás

A szindikátusi szerződésről legtöbbször magánjogi és nem közjogi aspektusokból szokás szót ejteni. Ezt az atipikus szerződést a társasági jog, azelőtt a kereskedelmi jog sajátjának tekintették, hiszen a kereskedelmi társaságok, ma pedig a gazdasági társaságok közötti együttműködéseknek szabályait rögzítették a szerződő felek. A szindikátusi szerződés közjogi relevanciáját pusztán a szabályozási környezet változása okozta. A versenyjog mint a köz- és magánjog határán fekvő jogterület okot ad a szindikátusi megállapodás közjogi vonásainak vizsgálatára is. Ahogyan azt a jogtörténeti bevezetésben kifejtettem, a szindikátusok és a szindikátusi szerződések jogalapját a kereskedelmi jogi szabályok adták. Ugyanis a 19. század második felében olyan gazdasági fellendülés volt érezhető – melynek mozgatórugójaként értékelhető a kereskedelmi törvény –, amely lehetőséget biztosított kereskedelmi társaságok, vagy az együttműködés ilyen magasan szervezett szintjét el nem érő alkalmi egyesületek (azaz szindikátusok) létesítésére, a törvényben meghatározott kritériumok mentén. A gazdasági fellendülés és ezzel a verseny fokozódása révén a kisebb tőkések már nem voltak képesek részt venni a versenyben, ezért piaci helyzetük megőrzése és a versenyben való kedvező szereplésük érdekében a Kt. adta lehetőségekkel élve szövetkezni kezdtek, alkalmi egyesületeket hoztak létre. Ezen kooperációk elsődleges célja az volt, hogy az együttműködés révén egyre nagyobb haszonra tegyenek szert, a profitot maximalizálni tudják, amire a Kt. szerint alkalmi egyesületek (szindikátusok) mutatkoztak a legjobb választásnak.⁵⁶ Ezzel magyarázható az, hogy a szindikátusok és a kartellek szinonim fogalmak lettek. Hogy a szindikátus és a kartell rokon értelmű kifejezések, ma sem vitatható, de viszonyrendszerükben alapvető változás állt be, ha az 1900-as évek elején kialakult szabályozást a jelenleg hatályos jogi környezettel párhuzamba állítjuk. Az 1931. évi XX. törvénycikk a kartellekről még pusztán a szerződéses együttműködési formát tekintti a versenykorlátozó magatartás megjelenési formájának (amelynek a jogszabályi alapját a kartelltörvény mellett még mindig a Kt. képezi), ami azt jelenti, hogy a szindikátusi szerződés és a kartellek létesítésére irányuló megállapodás azonos kategóriák. A jelenleg hatályos jogi környezet és a versenyjogi joggyakorlat világosan és egyértelműen rögzíti, hogy a kartellmegállapodások egyik lehetséges, de nem kizárólagos megnyilvánulási formája a szerződés és a szerződési szabadság okán a szindikátusi szerződés. Ezen megállapítás alatt azt kell érteni, hogy a felek vagy egy önálló szindikátusi szerződésben kartelleznek, vagy egy

⁵⁴ GVH Kommentár, 152.

⁵⁵ DARÁZS: *i. m.*, 138., GVH Kommentár, 151–152.

⁵⁶ ÁRKÖVY Richárd: *Előtanulmányok a kartelltörvényhez*, Pátria, Budapest, 1904, 4–5.

nem szindikátusi, hanem más, nem szindikátusi elnevezésű szerződés részeként teszik ezt meg. Tehát a szindikátusi szerződés versenyjogi relevanciája a szabályozási környezet okán megváltozott, alábbhagyott, de nem teljesen jelentéktelen. A versenytársak által megkötött különböző együttműködési megállapodásoknak vagy némely esetben szindikátusinak nevezett szerződéseiknek továbbra is van relevanciája, a szindikátusi szerződés továbbra is értékelhető a kartellmegállapodás szinonimájaként, de csak korlátozottan.

4. A VERSENYJOG ÉS A KÖZBESZERZÉSI JOG KAPCSOLÓDÁSI PONTJAI

A közbeszerzésekről szóló 2015. évi CXLI. törvény (a továbbiakban: Kbt.) preambuluma értelmében a közbeszerzési mint speciális versenyzetési eljárás közben a közpénzek felhasználása során a hatékonyságra, az átláthatóságra, valamint az ellenőrizhetőség biztosítására kell törekedni, ezen túlmenően pedig tisztességes versenynek kell érvényesülnie. A preambulumbekzdés szellemében a jogalkotó az alapveti rendelkezések között első helyen említi és írja elő a verseny tisztaságának, átláthatóságának és nyilvánosságának a követelményét, mind az ajánlattevő, mind az ajánlatkérő oldaláról.⁵⁷ Az összeférhetlenségi szabályok keretében pedig a jogalkotó az ajánlatkérő kötelezettségeként rögzíti azt a követelményt, hogy a verseny tisztaságát sértő helyzetek kialakulásának elkerülése érdekében köteles minden szükséges intézkedést megtenni. Ha pedig az ajánlatkérő a közbeszerzési eljárás során észleli, hogy valamelyik ajánlattevő vagy részvételre jelentkező az eljárás tisztaságát vagy a többi ajánlattevő, illetve részvételre jelentkező érdekeit súlyosan sértő cselekményt követ el, abban az esetben a közbeszerzési eljárást eredménytelené nyilváníthatja,⁵⁸ továbbá ha a Tpv. rendelkezéseinek megsértését észleli vagy azt alapos okkal feltételezi, köteles azt panasz vagy bejelentés formájában jelezni a Gazdasági Versenyhivatalnak (a továbbiakban: GVH).⁵⁹ Tehát az ajánlatkérőt a verseny tisztaságának ajánlattevő általi megsértése esetére egy mérlegelési lehetőség illeti, és egy kötelezettség terheli. A lehetőség az eredménytelené nyilvánítás, vagyis annak lehetősége, hogy az ajánlatkérő a Kbt.-ből fakadó mérlegelési jogával élve maga döntsön arról, hogy valóban a verseny tisztaságát sértő ajánlattevői magatartásról van-e szó. Amennyiben az ajánlatkérő úgy ítéli meg, hogy az ajánlattevők az eljárás során a versenyjogi előírásokba ütköző módon összejátszottak, mérlegelési lehetőség nélkül köteles lesz a GVH felé ezt panasz vagy bejelentés útján jelezni. Ennek alapján két lehetőség közül választhat az ajánlatkérő ajánlattevői összejátszás esetén: észlelése pillanatában eljárását eredménytelené nyilvánítja és a GVH felé jelentéssel él, avagy eljárását nem nyilvánítja eredménytelené, hanem a GVH felé bejelentéssel él, eljárását ez idő alatt felfüggeszti, és a GVH döntése értelmében fog saját (korábban felfüggesztett) eljárásának eredménytelensége kérdésében dönteni.

⁵⁷ Kbt. 2. § (1) bekezdés

⁵⁸ Kbt. 75. § (2) bekezdés c) pont

⁵⁹ Kbt. 36. § (2) bekezdés

4.1. A versenytársak összejártsása a közbeszerzés során⁶⁰

A versenytársak, az ajánlattevők közötti összejártszás lehetősége a közbeszerzési eljárás során is fennforog tipikusan a felek közötti titkos, versenyjogi értelemben vett megállapodások révén, sértve ezáltal a közpénzek hatékony és átlátható felhasználását, valamint a verseny tisztaságát. Az összejártszás alatt olyan magatartás értendő, amely során a versenytársak olyan információkhoz vagy adatokhoz jutnak, amelyek a többi versenytárs jelenlegi vagy jövőbeni piaci magatartását befolyásolják vagy befolyásolhatják, ezzel pedig a versenyt, valamint annak kockázatát kívánják csökkenteni vagy kizárni.⁶¹ A versenytársak ilyenét történő összejártszás tipikusan a közbeszerzési eljárás ajánlattételi szakaszában, azaz a részvételi szakaszt lezáró döntés után, illetve az ajánlatok megtételét megelőzően zajlanak le. Azonban annak lehetősége sem kizárt, hogy már a közbeszerzési pályázat kiírása előtt is sor kerüljön egyeztetésre, valamint annak egy-egy pályázat kiírását követő folytatására. Tehát a versenytársak között egy folyamatos kapcsolattartás, egyeztetés zajlik, ami főként a nagyobb és huzamosabb időre szóló piacot is felosztó versenytársi összejártszásokra jellemző. Az összejártszások tipikusan előforduló formái az alábbiak szerint fogalhatók össze:

Az összejártszások leggyakoribb formája a színlelt ajánlattétel esete, ez azonban nem zárja ki annak lehetőségét, hogy a felek valamennyi típus elemeit vegyítve sértsék meg a verseny tisztaságát. Színlelt ajánlattétel során a felek megállapodásukban meghatározzák, hogy a megállapodásban részes felek közül ki lesz a nyertes, majd az egyik fél a nyertesnek kikiáltott ajánlatánál magasabb ajánlatot tesz, vagyis a versenytársak az árak vonatkozásában felfedik egymás előtt az általuk a piacon jövőben tanúsítandó magatartást. Ezáltal észszerűen tételezhető fel, hogy a versenytárs a közölt információknak megfelelő magatartást tanúsít, de legalábbis figyelembe veszi azt saját piaci magatartása meghatározásakor, miáltal csökken a verseny kockázata, a versenytárs jövőbeni cselekvésében rejlő bizonytalansági elem, csökkenhet a veszteséssel járó veszteség, illetve sérül az egymástól független autonóm piaci magatartás iránti fent kifejtett elvárás. Ez az esetkör megnyilvánulhat továbbá olyan ajánlat megtételében, amely esetében nyilvánvaló, hogy olyan hibában szenved az ajánlat, ami folytán a nyereség lehetősége kizárt, tehát szándékosan hibás ajánlatot nyújtott be, vagy ajánlatát olyan feltételekkel nyújtja be, amelyek az ajánlatkérő részéről elfogadhatatlanok. Ilyen megállapodás során a felek igyekeznek a verseny látszatát

⁶⁰ Az alpont az alábbi források felhasználásával készült: www.oecd.org/competition/cartels/45263580.pdf (A letöltés időpontja: 2016. szept. 29.); JUHÁSZ Ágnes: Közbeszerzés a versenyjog határán, *Miskolci Jogi Szemle*, 2010/2., 135–155.); KESZERICZE Andrea: A verseny tisztaságát sértő ajánlattevői cselekmények megítélése, az eljárás eredménytelenné nyilvánítása, *Közbeszerzési Szemle*, 2012/8–9., 84–91.); BAK László – NAGY Aranka: A versenyjog a közbeszerzés terén – szemelvények, *Közbeszerzési Szemle*, 2012/10, 36–45.; PETRÓ Szilvia: A közbeszerzési kartellek megítélése a hazai versenyjogi és közbeszerzési szabályozás tükrében, *Közbeszerzési Szemle*, 2014/3., 37–45.; GÁL Krisztina: A közbeszerzési és a versenyjog egyik találkozási pontja, avagy kartell a közbeszerzési eljárásokban, *Közbeszerzés*, 2007/12., 2–7.

⁶¹ Vj-56/2004.

kelteni, a vesztes versenytársat pedig kárpótlásul alvállalkozóként vonja be a nyertes ajánlattevő, vagy ennek elmaradása esetére kárpótlást fizet az alvállalkozóként be nem vont versenytársnak.⁶²

Az ajánlatelfojtás vagy ajánlat-visszatartás során is megállapodnak a felek a nyertes személyéről, és annak érdekében, hogy valóban az általuk kiválasztott ajánlattevő által meg tett ajánlat nyerjen, a felek közül valamennyien visszavonják a korábban már meg tett ajánlatukat, vagy tartózkodnak ajánlataik megtételétől. Kárpótlásul a felek abban állapodhatnak meg, hogy a nyertes ajánlattevő a megállapodásban részes versenytársat alvállalkozóként alkalmazza. Ez utóbbi forma, valamint a színlelt ajánlattétel egyszeri vagy rövidebb alkalomra szól, de a felek megállapodhatnak abban is, hogy több közbeszerzési eljárás során tanúsítanak a megállapodásban foglaltaknak megfelelő magatartást, míg a körbenyerés és a piacfelosztás egy huzamosabb időre vonatkozó együttműködést tételez fel a versenytársak között.⁶³

A körbenyerés során a versenytársak tesznek ajánlatot, azt nem tartják vissza, nem fojtják el, nem az ajánlatkérő által elfogadhatatlan feltételekkel és nem is hibásan teszik meg, de megállapodásukban rögzítik, hogy melyik alkalommal ki tegye meg a nyertes ajánlatot. A vesztes ajánlattevő(ke)t pedig alvállalkozóként alkalmazzák, vagy ennek hiányában kártérítést fizetnek a mellőzött versenytárs javára, továbbá a színlelt ajánlattétel és a piacfelosztó megállapodás elemeit vegyítve az ajánlattétel során áregyeztetést és az érintett piacot felosztó megállapodásokat is köthetnek. Hogy a nyertes ajánlat hogyan kerül ki az ajánlattevő versenytársak közül, annak módját a felek megállapodásukban rögzítik.⁶⁴

Végezetül a piacfelosztó megállapodás az egyik legkiterjedtebb, legnagyobb együttműködést igénylő, huzamosabb időre szóló összejátszás, amelynek lényege abban áll, hogy a felek a földrajzi piacot egymás között felosztják és abban állapodnak meg, hogy ki melyik piacon tehet és nem tehet ajánlatot, de ezen túl az összejátszások minden lehetséges formája tetet ölthet a felek közötti megállapodásban. Egyeztetethetnek a nyertes és a vesztes személyéről, a kárpótlásul történő alvállalkozói bevonásról, az árakról. Tehát az összejátszás ezen típusának a lényege abban áll, hogy egymás földrajzi területein nem versenyeznek egymással a versenytársak, vagy ha mégis ajánlatot nyújtanak be, akkor azt hibásan, vagy az ajánlatkérő számára el nem fogadható feltételekkel teszik meg, ezen túl pedig pusztán a képzelet és a részes felek érdekei szabnak határt annak, hogy versenykorlátozó együttműködésüket milyen tartalommal töltik meg.⁶⁵

Ezen közbeszerzési összejátszások megfékezésére a különböző versenyjogi, közbeszerzési jogi, polgári jogi vagy esetleg büntetőjogi jogkövetkezményeken túl az ún. integritási

⁶² Vj-138/2002, Vj-154/2002, Vj-20/2005, Vj-21/2005, Vj-40/2005, Vj-66/2006, Vj-130/2006, Vj-174/2007, Vj-11/2014

⁶³ Vj-28/2003, Vj-74/2004

⁶⁴ Vj-27/2003, Vj-25/2004, Vj-65/2012, Vj-48/2013

⁶⁵ Vj-27/2003, Vj-25/2004, Vj-56/2004, Vj-162/2004, Vj-97/2006, Vj-174/2007, Vj-43/2011, Vj-50/2011, Vj-73/2011, Vj-66/2012, Vj-28/2013, Vj-79/2013

megállapodás szolgál.⁶⁶ Az integritási megállapodás egy hárompólusú jogviszonyt takar, melyben az ajánlatkérő, az ajánlattevő és a monitor szervezet szerződik. A kontraktus jogszabály által nem szabályozott, a felek önkéntes belátásán múlik, hogy megkötik-e. Tekintettel a szerződési szabadság intézményére, ezt minden további nélkül megtehetik. A felek a szerződésben arra vállalnak kötelezettséget, hogy az eljárás során tartózkodnak a korruptnak minősülő magatartástól. A monitor szervezet vállalása pedig abban áll, hogy a szerződésben foglaltakat a szerződés időtartama alatt a felek betartják-e. A szerződés és az abban foglalt vállalás csak egy közbeszerzési eljárás erejéig bír hatállyal, de nem csak a nyertes ajánlattevő kiválasztásának szakaszáig, hanem az együttműködés teljes tartamára.⁶⁷

4.2. Speciális esetek: a konzorcium és az ajánlatkérő részéről megvalósuló verseny tisztaságát sértő magatartás

Az előző alpontban kifejtetteken túl más, a jog által megengedett és elismert kooperációk is járhatnak versenykorlátozó hatással a közbeszerzési eljárás során. Ennek tipikus esete a konzorcium, amikor a versenytársak gazdasági erejüket megtöbbszörözve képesek lesznek arra, hogy a közbeszerzési pályázaton ajánlattevőként felléjenek. A konzorcium és így az azt létrehozó konzorciumi szerződés alapját a szerződési szabadságon túl a Közbeszerzésekről szóló 2015. évi CXLI. törvény (a továbbiakban: Kbt.) 35. §-a adja, amely szerint a közbeszerzési eljárás során több gazdasági szereplő közösen is tehet ajánlatot vagy nyújthat be részvételi jelentkezést. Ez egy sajátos ajánlattételi forma, a felek rugalmas együttműködésének egy formája. Ugyanis a konzorciumi szerződéssel a felek konzorciumot hoznak létre, mely konzorcium a részes felek (tagok) polgári jogi szerződésben szabályozott munkamegosztásán alapuló együttműködése valamely feladat, projekt közös megvalósítása céljából.⁶⁸ Az együttműködés alapja vagy oka többek között az lehet, hogy a felek csak konzorciumként tudnak megfelelni a közbeszerzési kiírásban szereplő kritériumoknak, vagy esetleg a gazdasági észszerűség és a földrajzi adottságok indokolják a felek konzorciumi kooperációját. Fontos kihangsúlyozni, hogy ez az együttműködési forma a jogalkotó által elismert kooperáció, alapvetően nem a versenyt korlátozó megállapodásról van szó. Éppen ellenkezőleg. A gazdasági szereplők együttes ajánlattételének lehetősége a versenyt fokozza azáltal, hogy olyanok is ajánlattevői minőségben léphetnek fel a közbeszerzési eljárás során, akik önállóan nem lennének képesek értékelhető ajánlat benyújtására. A versenyjogi

⁶⁶ Forrás: www.oecd.org/gov/ethics/48994520.pdf (A letöltés időpontja: 2016. szept. 29.); transparency.hu/wp-content/uploads/2016/04/K%C3%A9rik%C3%B6nyv-az-Integrit%C3%A1si-Meg%C3%A1llapod%C3%A1sr%C3%B3l.pdf (A letöltés időpontja: 2016. szept. 29.)

⁶⁷ Vö. 113/2010 (IV. 13.) Korm. rendelet a közbeszerzési eljárásokban alkalmazható átláthatósági megállapodásról és az átláthatósági biztosok nyilvántartásának vezetéséről, hatályon kívül helyezve: 2010. július 10.

⁶⁸ A Közbeszerzési Szemle Közbeszerzési Jogalkalmazás című rovatában a 6. sorszám alatt feltett kérdésre adott válasz. (2013/1., 8.)

előírásokat sértő konzorciumi együttműködés akkor érhető tetten, ha a versenytársak úgy alkotnak egymással konzorciumot, hogy ennek indokai egyébként nem állnak fenn.⁶⁹

Elméleti síkon megközelítve a kérdést, az ajánlatkérő oldaláról is megvalósulhat a versenyt kizáró vagy korlátozó magatartás. Ugyanis az ajánlatkérőt speciális jogi kötelezettségek terhelik arra nézve, hogy a verseny tisztaságát, átláthatóságát és nyilvánosságát a közbeszerzési eljárás során megteremtse, valamint fenntartsa. A jogalkotó az ajánlatkérővel szemben pedig annak követelményét határozza meg, hogy a verseny tisztaságát sértő helyzetek kialakulásának elkerülése érdekében köteles minden szükséges intézkedést megtenni, azaz a közbeszerzési eljárást saját mérlegelési jogkörében eljárva eredménytelené nyilváníthatja, vagy ha a Tpv. rendelkezéseinek megsértését észleli vagy azt alapos okkal feltételezi, mérlegelés nélkül köteles azt panasz vagy bejelentés formájában jelezni a Gazdasági Versenyhivatalnak. Ezen kötelezettségének elmulasztása vagy helytelen mérlegelés esetében az ajánlatkérő, mint a versenyjogi előírásokat sértő magatartások első szűrője a verseny tisztaságát sértő ajánlattevői összejátszásokhoz asszisztál. Ezt elkerülendő a Gazdasági Versenyhivatal ajánlásokat fogalmazott meg az ajánlatkérők részére arra vonatkozóan, hogy mik azok az ajánlatból kiolvasható tartalmi és formai jelek, amelyek az ajánlattevők versenykorlátozó magatartására utalnak, továbbá ezt a kört a Gazdasági Versenyhivatal kibővítette olyan ajánlásokkal, amelyek további útmutatóul szolgálnak az ajánlatkérők számára arra vonatkozóan, hogyan alakítsák közbeszerzési eljárásukat, hogy az alkalmas legyen a verseny tisztaságának megőrzésére.⁷⁰

5. KONKLÚZIÓ

A jogtörténeti felvezetést követően, a hatályos szabályozási környezetet alapul véve azt a megállapítást tehetjük, hogy a szindikátusi szerződés egy időtálló, a felek igényeihez nagymértékben igazodó szerződéstípus. Míg kezdetben csak a szerződési forma bizonyult az egyetlen versenyjogilag releváns jogsértési formának, ez a tendencia a jelenleg hatályos szabályozási környezetben sem változott, csak átalakult. Nem csak a polgári jogi értelemben vett klasszikus szerződés alkalmas a verseny tisztaságát sértő magatartás megalapozására, hanem a versenyjog sajátját képező és egyedileg értelmezhető megállapodások is alapot teremthetnek a versenysértés esetén fennforgó szankciók alkalmazására. A könnyebb bizonyíthatóság miatt a felek egyes versenykorlátozó megállapodásaikat már nem feltétlenül szindikátusi, avagy együttműködésinek nevezett megállapodásaikba, azaz klasszikusan polgári jogi értelemben felfogott szerződéseikbe foglalják, hanem

⁶⁹ Vj-149/2003., Vj-149/2003.

⁷⁰ Kartellgyanús közbeszerzés? A Gazdasági Versenyhivatal ajánlásai a közbeszerzési eljárásokban előforduló kartellek kiszűrésére és megelőzésére, Gazdasági Versenyhivatal Versenykultúra Központ, Budapest, 2013.; Az ajánlattevők versenytárgyaláson való összejátszása és annak gyanút keltő jelei, Gazdasági Versenyhivatal Versenykultúra Központ, Budapest, 2006.; A versenykorlátozó megállapodások tilalma, Gazdasági Versenyhivatal Versenykultúra Központ, Budapest, 2007.

az összehangolt magatartás irányába, azaz a versenyjog sajátjaként ismert megállapodás kategóriája felé tendál a magatartásuk. Ezt jól szemlélteti a feldolgozott versenyhatósági döntések száma és évszáma is. Az utóbbi években alig találkozni olyan esettel, ahol a felek klasszikusnak mondható, polgári jogi értelemben vett szerződése alapján kerülne sor a közbeszerzési eljárásban megvalósított jogsértések versenyhivatali vizsgálatára. Ám ez nem azt jelenti, hogy ilyen, a verseny tisztaságát sértő összejátszások ne valósulnának meg a gyakorlatban, valamint hogy a Versenyhivatal sikeres „felderítései” és elrettentő bírságai olyan komoly hatást gyakorolnának a piaci szereplőkre, hogy azok tartózkodnak mindenféle versenyjogilag tilalmazott magatartástól. Éppen ellenkezőleg. A piaci szereplők érdeke mindig a profit maximalizálása, a még nagyobb nyereség elérése, aminek érdekében együttműködnek. Ezek az együttműködések alapvetően nem tilalmazottak, ha például a konzorciumra vonatkozó szabályozást vesszük alapul. A probléma abban rejlik, ha a versenytársak kooperációja úgy irányul a nyereség növelésére, hogy közben annak káros hatásai lehetnek vagy vannak a versenyre nézve. Ez a tendencia inkább akként értelmezhető, hogy a piaci szereplők is tisztában vannak magatartásuk következményeivel, ezért igyekeznek összejátszásaikat alig vagy egyáltalán nem bizonyítható módon megvalósítani.⁷¹ Úgy gondolom, hogy a megállapodások és annak szűkebben értelmezett típusa – a szindikátusi szerződés – továbbra is aktualitással bír, ugyanis ezeknek a kooperációknak a titkos jellege, az abban részes feleknek a kölcsönös együttműködésre irányuló magatartása lehetőséget biztosítanak arra, hogy a verseny tisztaságát sértő magatartások tanúsítására kerüljön sor.

⁷¹ Azon döntések, amelyek során bizonyíthatóság hiányában nem került sor a jogsértés megállapítására: Vj-111/2003, Vj-126/2003, Vj-135/2003, Vj-109/2004, Vj-79/2006, Vj-80/2006, Vj-128/2006, Vj-9/2007, Vj-10/2007, Vj-68/2008, Vj-134/2008, Vj-15/2009, Vj-49/2010, Vj-67/2014

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. APÁTHY István: *Kereskedelmi jog tekintettel a nevezetesebb európai törvényekre*, Eggenberg-féle Könyvkereskedés, Budapest, 1886.
2. ÁRKÖVY Richárd: *Előtanulmányok a kartell törvényhez*, Pátria, Budapest, 1904.
3. A versenykorlátozó megállapodások tilalma, Gazdasági Versenyhivatal Versenykultúra Központ, Budapest, 2007.
4. Az ajánlattevők versenytárgyaláson való összejártsága és annak gyanút keltő jelei, Gazdasági Versenyhivatal Versenykultúra Központ, Budapest, 2006.
5. BAK László – NAGY Aranka: A versenyjog a közbeszerzés terén – szemelvények, *Közbeszerzési Szemle*, 2012/10.
6. DARÁZS Lénárd: A semmisség mint a versenyjogi jogsértések (kartellek és gazdasági erőfölénnyel való visszaélés) esetén alkalmazható polgári jogi jogkövetkezmény. In: Szerk. KISFALUDI András: *Versenyjogi jogsértések – magánjogi jogkövetkezmények*, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2012.
7. DORKÓ Dalma: Vasútépítő kartell a Kúria ítéletének tükrében, *Versenytitűkőr*, 2014/2.
8. GÁL Krisztina: A közbeszerzési és a versenyjog egyik találkozási pontja, avagy kartell a közbeszerzési eljárásokban, *Közbeszerzés*, 2007/12.
9. JUHÁSZ Ágnes: Közbeszerzés a versenyjog határán, *Miskolci Jogi Szemle*, 2010/2.
10. Kartellgyanús közbeszerzés? A Gazdasági Versenyhivatal ajánlásai a közbeszerzési eljárásokban előforduló kartellek kiszűrésére és megelőzésére, Gazdasági Versenyhivatal Versenykultúra Központ, Budapest, 2013.
11. KESZERICZE Andrea: A verseny tisztaságát sértő ajánlattevői cselekmények megítélése, az eljárás eredménytelenné nyilvánítása, *Közbeszerzési Szemle*, 2012/8–9.
12. KOHN (PAP) Dávid: Kartellek és ringek, *Közgazdasági Szemle*, 19, 1895.
13. *Közbeszerzési Szemle* Jogalkalmazás című rovatában a 6. sorszám alatt feltett kérdésre adott válasz, 2013/1.
14. KUNCZ Ödön: *A magyar kereskedelmi jog és váltójog tankönyve*, Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, Budapest, 1938.
15. MANDELLÓ Gyula: Az ipari kartellekről I–II., *Budapesti Szemle*, 1890/164–165.
16. NAGY Ferenc: *A magyar kereskedelmi jog kézikönyve, különös tekintettel a bírói gyakorlatra és a külföldi törvényhozásokra*, Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Rt., Budapest, 1904.
17. NAGY Ferenc: *A magyar kereskedelmi jog kézikönyve, különös tekintettel a magyar bírói gyakorlatra*, Athenaeum R. Társulat, Budapest, 1884.
18. NIZSALOVSZKY Endre: Kartellmagánjog, *Közgazdasági Szemle*, 1942/85.
19. PETRÓ Szilvia: A közbeszerzési kartellek megítélése a hazai versenyjogi és közbeszerzési szabályozás tükrében, *Közbeszerzési Szemle*, 2014/3.
20. RÁCZ Lajos: *A kartellek és szabályozásuk*, Politzer Zs. és Fia Bizománya, Budapest, 1905.
21. RÁTH Zoltán: *Emlékirat a kartellekről*, Pátria, Budapest, 1900.
22. SCHNIERER Gyula: *A kereskedelmi törvény magyarázata*, Franklin Társulat, Budapest, 1876.

23. SERÁK István: A horizontális kartellek magyar bírósági gyakorlatának rövid áttekintése, *Külgazdaság*, Jogi melléklet, 2016/1–2.
24. ZAVODNYIK József: A kartell versenyjogi megítélése a magyar és közösségi joggyakorlat tükrében, *Gazdaság és Jog*, 2004/6.

Jogforrások

1. 1875. évi XXXVII. törvénycikk
2. 1923. évi V. törvénycikk
3. 1931. évi XX. törvénycikk
4. 1996. évi LVII. törvény
5. 2015. évi CXLIII. törvény
6. 113/2010 (IV. 13.) Korm. rendelet
7. Vj-56/2004, Vj-138/2002, Vj-154/2002, Vj-20/2005, Vj-21/2005, Vj-40/2005, Vj-66/2006, Vj-130/2006, Vj-174/2007, Vj-11/2014, Vj-28/2003, Vj-74/2004, Vj-27/2003, Vj-25/2004, Vj-65/2012, Vj-48/2013, Vj-27/2003, Vj-25/2004, Vj-56/2004, Vj-162/2004, Vj-97/2006, Vj-174/2007, Vj-43/2011, Vj-50/2011, Vj-73/2011, Vj-66/2012, Vj-28/2013, Vj-79/2013, Vj-149/2003, Vj-149/2003, Vj-111/2003, Vj-126/2003, Vj-135/2003, Vj-109/2004, Vj-79/2006, Vj-80/2006, Vj-128/2006, Vj-9/2007, Vj-10/2007, Vj-68/2008, Vj-134/2008, Vj-15/2009, Vj-49/2010, Vj-67/2014

Internetes források

1. www.oecd.org/gov/ethics/48994520.pdf (A letöltés időpontja: 2016. szept. 29.)
2. transparency.hu/wp-content/uploads/2016/04/K%3%A9zik%C3%B6nyv-az-Integrit%C3%A1si-Meg%C3%A1llapod%C3%A1sr%C3%B3l.pdf (A letöltés időpontja: 2016. szept. 29.)
3. www.oecd.org/competition/cartels/45263580.pdf (A letöltés időpontja: 2016. szept. 29.)

Dr. Nagy Barna Krisztina (Nagy.Barna.Krisztina@uni-nke.hu) jogi végzettségét 2014 nyarán szerezte a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karán. 2012-től közjegyzői irodában gyakornokként, majd 2014-től közjegyzőjelöltként tevékenykedik. 2015 szeptemberétől az NKE NETK Európai Köz- és Magánjogi Tanszékének egyetemi tanársegéde. Jelenleg a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Államtudományi és Közigazgatási Kar Civilisztikai Intézetének egyetemi tanársegéde, az intézet gondozásába tartozó Polgári Jogi TDK oktatói titkára, 2016 márciusától az Államkutatási és Fejlesztési Intézet munkatársa, valamint az NKE ÁKK Doktori Iskola másodéves doktorandusz hallgatója. Kutatási területe a szindikátusi szerződés és a társasági jog.

